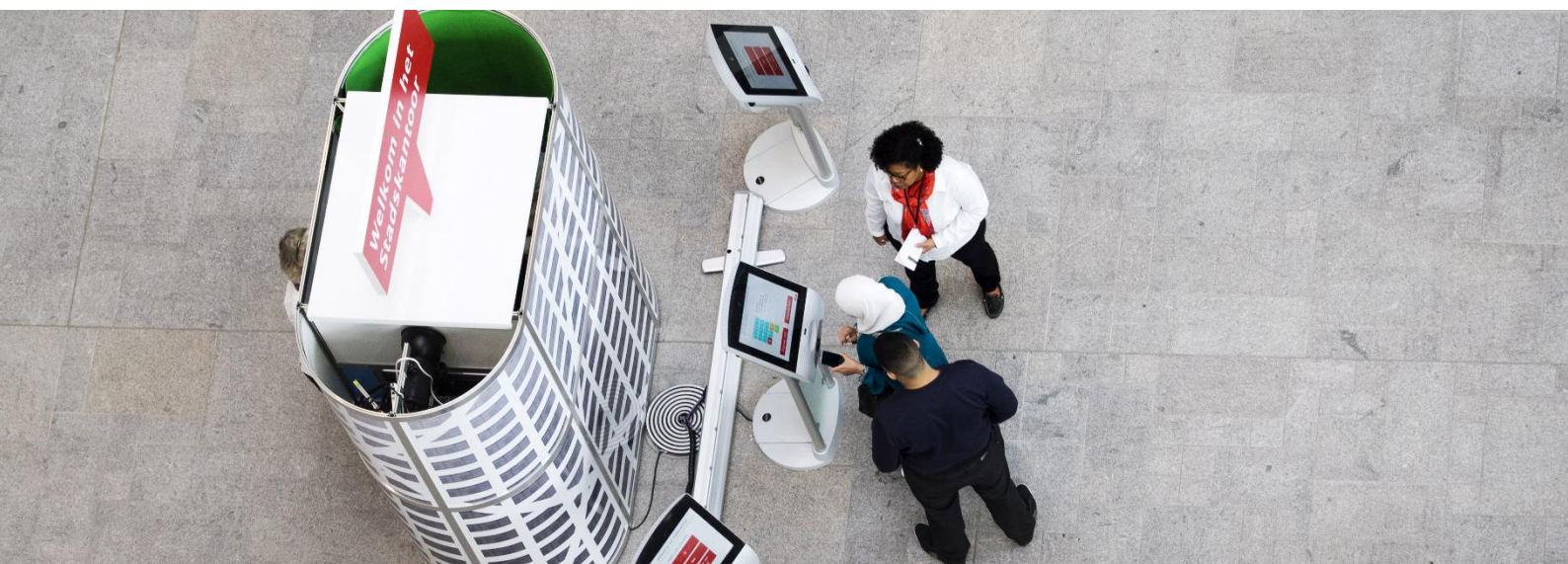

Zo laat je burgers online meebeslissen

Bericht aan het Parlement

Wat zijn de ervaringen met mogelijkheden om burgers online te laten meebeslissen in de politiek? Naar die vraag heeft het Rathenau Instituut met drie zusterorganisaties onderzoek gedaan, op verzoek van het Europees Parlement.¹ Na een studie naar 400 publicaties en een analyse van 22 inspraak-initiatieven blijkt dat digitale participatie de democratie kan versterken. Dan moet aan zes voorwaarden zijn voldaan. Hieronder vatten we ze samen. Voorop staat dat er een link moet zijn tussen initiatief en beleid.

Burgers willen graag meer kunnen meebeslissen over belangrijke politieke kwesties. Maar hoe is zulke online betrokkenheid bij de besluitvorming – of ‘digitale participatie’ – op een goede manier te organiseren? Deze vraag leeft op Europees, nationaal en lokaal niveau:

- Zo experimenteert de Europese Commissie geregeld met online inspraak-initiatieven.
- Voor de Eerste en Tweede Kamer was de vraag aanleiding voor de instelling van een [staatscommissie](#) die zal adviseren of het parlementaire stelsel moet veranderen.
- En op lokaal niveau leidde de vraag tot een pleidooi voor democratische innovatie door onder meer raadsleden, actieve burgers en ondernemers – de ‘[Code Oranje](#)’.

¹ Het Rathenau Instituut werkte met KIT/ITAS en Fraunhofer ISI (Duitsland), DBT Foundation (Denemarken) en ITA/ OEAW (Oostenrijk) aan het rapport *Technology options and systems to strengthen participatory and direct democracy*.

Burgers online betrekken met impact

Ervaringen in het verleden hebben vaak tot teleurstelling geleid bij deelnemers aan digitale participatietrajecten. Hun inbreng leek maar weinig impact te hebben op de uiteindelijke afwegingen en besluiten. Dit was een van de redenen voor het Europees Parlement om het Rathenau Instituut en drie zusterorganisaties te vragen om een studie naar bestaande literatuur en naar internationale voorbeelden. Ook wilde het weten hoe het anders kan.

Uit onze literatuurstudie en een analyse van 22 voorbeelden blijkt dat het risico op teleurstelling en onvrede ondervangen kan worden door de manier van online inspraak goed te ontwerpen en politiek goed in te bedden. Wil digitale betrokkenheid van burgers leiden tot betere besluitvorming, dan moet bovendien aan enkele voorwaarden zijn voldaan:

1. Verbind het proces aan een concrete agenda of besluit.
2. Wees helder over het proces en doel.
3. Geef feedback aan de deelnemers.
4. Doe meer dan handtekeningen verzamelen.
5. Mobiliseer op maat: online en offline.
6. Herhaal en verbeter.

Aanbevelingen

Vooraf de eerste twee voorwaarden zijn van groot belang. Hieronder lichten we elk punt toe.

1. Verbind het proces aan een concrete agenda of besluit

Beslissend voor de impact is de link van een participatieproces aan een agenda of besluit in politiek of beleid. Interacties (zowel online als offline) tussen deelnemers en beleidsmakers en politici kunnen deze link versterken.

Een voorbeeld is het wiki-participatieproces over de toekomst van [Melbourne](#). Burgers en betrokkenen werkten daarbij online in het officiële visiedocument. Ook bespraken ze hun ideeën in bijeenkomsten met beleidsmakers.

2. Wees helder over het proces en doel

Vanaf het begin moet helder zijn hoe mensen kunnen meedoen, met welk doel, op welke manieren ze bijdragen aan de besluitvorming en wie waarvoor verantwoordelijk is. Dat schept heldere verwachtingen bij alle betrokkenen.

De gemeente [Parijs](#) toont op haar website duidelijke, laagdrempelige infographics. Die leggen uit hoe burgers betrokken kunnen worden bij gemeentelijke uitgaven, door bijvoorbeeld voorstellen te doen en te stemmen en door co-creatie.

3. Geef feedback aan de deelnemers

Laat de deelnemers weten wat er gebeurt met hun bijdragen. Feedback is een blijk van een goed georganiseerd, transparant proces. Ook is het een belangrijke vorm van verantwoording. Zeker als uiteindelijke besluiten afwijken van de resultaten uit het participatieproces. Feedback kan heel goed digitaal ingebouwd worden.

Het district [Berlijn-Lichtenberg](#) geeft met een 'stoplichtsysteem' inclusief korte toelichting aan wat over een voorstel is besloten. In [Reykjavik](#) kunnen deelnemers de besluitvorming volgen op een website. Ook ontvangen ze e-mails met updates.

4. Doe meer dan handtekeningen verzamelen

Bij digitale burgerbetrokkenheid wordt vaak gedacht aan petitie. In zulke online tools worden veel steunbetuigingen gegeven én gemeten. Van digitale handtekeningen gaat echter een minder krachtig signaal uit dan van stemmen of van het rangschikken van voorstellen van belangrijk naar minder belangrijk. In de combinatie van online dialoog en stemmen is ook interesse. Dialoog (ook wel: 'deliberatie') kan de inhoudelijke kwaliteit van de meningsvorming van deelnemers verbeteren en stemmen tonen de steun daarvoor.

De Italiaanse [Vijfsterrenbeweging](#) experimenteert met deze combinatie van deliberatieve en kwantitatieve elementen.

5. Mobiliseer op maat: online en offline

De bekendheid van de digitale tool om te kunnen meebeslissen is cruciaal om een zo groot en representatief mogelijke groep mensen te bereiken. Een effectieve communicatie- en mobilisatiestrategie bestaat uit meerdere instrumenten op maat, waarmee verschillende doelgroepen worden bereikt.

Burgers digitaal betrekken bij besluitvorming kan niet alleen via bestaande media als Facebook of Twitter. Technologie is niet neutraal. Platforms hebben elk hun eigen kenmerken en groep gebruikers. Zo is Twitter meer een elitemedium dan Facebook. De combinatie van online en offline participatiemogelijkheden is ook een vorm van maatwerk.

[Berlijn-Lichtenberg](#) trekt de aandacht voor participatief begroten via media, folders, brieven en buurthuizen. Dat levert per project telkens nieuwe deelnemers op.

6. Herhaal en verbeter

Digitale burgerbetrokkenheid is een leerproces. Een herhaald participatieproces heeft meer kans op impact dan een eenmalig traject. Processen en digitale tools die je herhaaldelijk inzet, kun je gebruiksvriendelijker maken en beter inbedden in bestaande besluitvorming. Meet daarbij ook hoe tevreden burgers zelf zijn met de participatiemogelijkheden en de resultaten. Zet dat burgerperspectief voorop.

[Futurium](#) van de Europese Commissie verbetert haar instrumenten op basis van ervaringen van deelnemers en stakeholders die worden verzameld in workshops.

Burgers betrekken is bewerkelijk

Uit eerder onderzoek van het Rathenau Instituut blijkt dat initiatieven om burgers digitaal te betrekken bij besluitvorming ervoor kunnen zorgen dat ze meedenken over besluiten, als die althans niet op zichzelf staan. Succesvolle initiatieven leggen een duidelijke link tussen besluitvorming en de representatieve democratie. De uiteindelijke beslisbevoegdheid blijft bij de gekozen volksvertegenwoordigers. Die zien er op toe dat brede publieke belangen worden meegenomen. Meer betrokkenheid van burgers betekent dus niet: minder betrokkenheid van politici. Ook minder actief betrokken burgers moeten zich kunnen blijven herkennen in politieke besluitvorming.

Verder viel het ons op dat digitale beveiliging vaak niet op het netvlies van organisatoren stond. Terwijl het risico op manipulatie van de uitslag door cybercriminelen niet alleen bij officiële online verkiezingen aandacht verdient, maar ook bij digitale burgerparticipatie.

Kortom, burgers betrekken bij besluitvorming is geen quick fix. Het is bewerkelijk. Maar als aan alle voorwaarden is voldaan, zijn belangrijke democratische waarden als transparantie, inclusiviteit en responsiviteit veiliggesteld en is digitale burgerparticipatie een goede aanvulling op de huidige democratische besluitvorming.

Onderliggend onderzoek

Dit bericht is gebaseerd op het rapport 'Technology options and systems to strengthen participatory and direct democracy'. Brussel, Scientific Foresight Unit (STOA), Europees Parlement, 2017. Daarnaast bouwt het voort op onze ervaring en ons onderzoek op diverse gebieden. Dit zijn de belangrijkste publicaties op een rij:

1. [Dilemma's van de Digitale Democratie](#)
2. [Geef burgers meer dan een noodrem](#)
3. [Elf lessen voor een goede Energiedialoog](#)

Het **Rathenau instituut** stimuleert de publieke en politieke meningsvorming over de maatschappelijke aspecten van wetenschap en technologie. We doen onderzoek en organiseren het debat over wetenschap, innovatie en nieuwe technologieën.